7/4651 -3-

T.C.
ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANLIĞI
Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı
Ankara

Sayı : B.15.O.APK.0.23.300- 1575

Konu : Yazılı Soru Önergesi

23 EKİM 2001

15917

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İLGİ : TBMM Başkanlığı'nın 25.09.2001 tarih ve KAN.KAR.MD.A.01.0.GNS.0.10.00.02-11575 sayılı yazısı.

Karaman Milletvekili Sayın Zeki ÜNAL'ın tarafıma tevcih ettiği, 7/4651-11337 esas no.lu yazılı soru önergesine ait bilgiler T.B.M.M. İç Tüzüğü'nün 99'uncu maddesi uyarınca hazırlanarak ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

Zeki ÇAKAN
Bakan

EKLER :
EK-1 Önerge Cevabı (5 Sayfa)
EK-2 Not (3 Sayfa)

DAĞITIM :
Gereği :
T.B.M.M. Bşk.

Bilgi :
Başbakanlık
Devlet Bakanlığı
(Sn. H. Hüsamettin ÖZKAN)

7/4651

527

KARAMAN MİLLETVEKİLİ SAYIN ZEKİ ÜNAL'IN
YAZILI SORU ÖNERGESİ VE CEVABI
(7/4651-11242)

Sorular :

Yazılı basında "Komşu Zeolit'ten para, biz ise gübre kazanıyoruz" başlıklı bir haber yayınlanmıştır.

Haberde; Zeolit madeninin, tarım ve hayvancılıkta, radyoaktif atıkların iyonlarının tutulmasında, atık ve kapalı su ortamları ile tarımsal ve hayvansal atıkların temizlenmesinde, kömürün gazlaştırılması, doğalgazın saflaştırılmasında, bazı cevherlerin aranmasında ve ağır metallerin belli seçicilik sırasında tutulmasında, kaliteli kağıt üretiminde ve bazı tıbbi uygulamalarda kullanıldığı belirtilmektedir.

Ayrıca, İ.T.Ü. Maden Fakültesi Jeoloji Mühendisliği Öğretim üyesi, Doç. Dr. Fahri ESEN'li yaptığı araştırmalarında, Türkiye'de 10'dan fazla bölgede, Zeolit madeni olduğunu tespit ettiklerini, Türkiye'deki Zeolit yataklarının işletilmesi halinde yüz milyarlarca dolarlık bir getiri sağlayacağını ifade etmiştir.

Sorularım şunlardır :

Soru 1 :

Türkiye'de, şimdiye kadar, Zeolit madeni ile ilgili ,ciddi bir araştırma yapılmış mıdır? Yapılmış ise, kaç sahada ne kadar miktar rezerv tespit edilmiştir? Tespit edilen bu rezervin dolar cinsinden parasal değeri nedir?

Cevap 1 :

Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan madenlerin aranarak işletilmesi için yürürlükteki 3213 sayılı Maden Kanunu ve ilgili yönetmeliği gereği madencilik faaliyetleri için arama, ön işletme ve işletme ruhsatlarını vermek ve bu ruhsatları yürürlükteki Maden Kanunu çerçevesinde denetlemek üzere Bakanlığıma bağlı Maden

İşleri Genel Müdürlüğü görevlendirilmiş olup, her türlü özel ve tüzel kişiliğe sahip kamu ve özel sektöre talep etmeleri halinde Maden Kanunu çerçevesinde ruhsat düzenlenmektedir. Ancak bilindiği üzere maden aramaları işletilip üretilmesi ve değerlendirilmesi, Bakanlığım dışında MTA, ETİ Holding gibi kuruluşlardan sorumlu Devlet Bakanlığı'nca da sürdürülmektedir.

Türkiye de zeolit cevherlerinin varlığı, 1971 yılında anlaşılmıştır. Bunlardan klinoptilolit ve analsim türleri ülkemizde bulunan zeolit mineral çeşitleridir. Ankara, Eskişehir, Bolu ve Sakarya illerinin, Polatlı, Ayaş, Oğlakçı, Mülk, Nallıhan, Beypazarı, Kalecik, Mihalıççık, Çayırhan, Bahçecik, Gölpazarı ve Göynük ilçeleri; Kütahya'nın Emet, Yoncaağaç, Şaphane; Balıkesir'in Bigadiç; Manisa'nın Gediz, Hisarcık ve Gördes; İzmir'in Urla ilçelerinde zeolit zuhurlarına rastlanılmıştır. Maden İşleri Genel Müdürlüğünce Bursa ili Mustafa Kemal Paşa İlçesinde 3 adet birisi özel sektöre(İR:2486 Mimteks İnş. Müh. İth. Müş. Tek. Tic. Ltd.) , ikisi Eti Holding. A.Ş.'ye (ÖNİR:6957 ve ÖNİR:7761) ait Kocaeli Merkez (İR:5210) İkon İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti., Kütahya ili Gediz İlçesi (İR:4125) Alkan İSPİR adına, Manisa Merkez, Gördes ilçesi (İR:5894 Enli Mad.San.ve Tic. A.Ş., İR:4629 Turizm Yapı Tic.ve San. A.Ş. tarafından 2000 yılı itibariyle 3.642 ton üretimi yapılmıştır.) toplam 8 adet Zeolit ruhsatı bulunmakta olup ruhsat hukukları devam etmektedir. Zeolit sahaları içerisinde sadece Bigadiç'teki alanlar incelenmiş olup, yaklaşık 500.000.000 ton'luk işletilebilir rezerv olduğu belirlenmiştir. Türkiye'nin toplam muhtemel zeolit rezervi 50 milyar ton'u aşabileceği belirlenmiştir. Buna rağmen Türkiye'de henüz ciddi anlamda Zeolit araştırması ve üretimi yapılmamaktadır. Dolayısıyla zeolit'in parasal boyutu hakkında sağlıklı bilgi verilmesi mümkün değildir.

Soru 2 :

Zeolit madeni, Türkiye'de ne tür endüstri dallarında kullanılmaktadır? Komşularımız, İran ve Yunanistan, ülkelerinde, Zeolit ihracı girdisi sağlarken, Türkiye niçin, bu konuda pasif kalarak, bu ekonomik girdiden mahrum kalmıştır? Bunun özel bir gerekçesi var mıdır? Varsa nedir? Yoksa, ihracatı geliştirmek için herhangi bir çalışmanız olacak mıdır?

T29

Cevap 2 :

Doğal ve yapay Zeolitlerin endüstride geniş kullanım alanlarının bulmalarının belli başlı nedenleri kimyasal ve fiziksel özelliklerinin bir çok kullanım alanına uygun olmasındandır. Bunlar yüksek iyon değişim kapasitesi, yüzey soğurma ve moleküller elek olma özelliği, kristal yapısının bozulmadan dehidrasyona ve rehidrasyona uygunluğu düşük yoğunluk, silis bileşimine sahip oluşu gibi özelliklerdir.

Tortul zeolitlerin açık renkli, hafif, çok ince kristalli ve silikat bileşiminde oluşları zeolit oldukları bilinmeden tarih boyunca yapı taşı, çimento malzemesi olarak tarım alanında kullanımlarını sağlamıştır. Zeolitler yapı taşı olarak Pozalan çimentosu, hafif yapı malzemesi, enerji alanında kirliliğin kontrolü alanında tarım ve hayvancılıkta madencilik ve metalurji alanlarında oldukça yaygın bir kullanım yeri mevcuttur.

Ülkemizdeki maden kaynaklarının daha rasyonel oranda değerlendirilmesi için Bakanlığım bünyesinde "Madenciliği Geliştirme Planı" çalışmaları başlatılmış olup, Zeolit ve diğer maden kaynaklarının değerlendirmesi bu çalışma kapsamına alınmıştır.

Soru 3 :

Yukarıda adı geçen Öğretim üyesinin verdiği bilgiler doğru ise, Ekonomik kriz içerisinde olan ülkemizde Bor, Altın ve Zeolit gibi yer altı kaynaklarımızı işleterek, niçin ekonomiye katkısı sağlanamamaktadır? Bu konuda Bakanlık olarak bir çalışmanız bulunmakta mıdır? Var ise, ne aşamadadır?

Cevap 3 :

Zeolitler ile ilgili bilgiler 1 ve 2'nci maddelerde verilmiştir. Bor ve Altın ile ilgili bilgiler aşağıda sunulmuştur.

7/4651 -7

Türkiye Bor Madenciliği ile ilgili Bilgiler : 530

Bakanlığım Maden İşleri Genel Müdürlüğü'nce, ETİ Holding adına 6309 ve 3213 Sayılı Maden Kanunu döneminde verilmiş, bor tuzlarının işletilmesi ile ilgili yasal düzenlemeler aşağıdaki gibidir;

2172 sayılı Yasa ile bor, uranyum ve toryum madenlerinin Devlet eli ile aranıp işletileceği hükme bağlanmıştır.

3213 Sayılı Maden Kanununda; Kanunun yürürlük tarihinden sonra bulunacak bor madeninin aranmasının ve işletilmesinin bu Kanun hükümlerine tabi olduğu belirtilmiştir. 1985 yılından sonra özel sektörün bor madenini araması ve işletmesini kısıtlayan bir hüküm bulunmamaktadır.

Ancak, 3213 Sayılı Maden Kanunu'nun; gerek 2172 sayılı Yasa ile devletleştirilen, gerekse de 1985 yılı sonrası özel ya da kamu sektörü tarafından aranıp işletilen bor madeninin ihracatına ait usul ve esasların Bakanlar Kurulu'nca belirlenmesi öngörülmüştür.

Bor madenciliği konusunda hazırlanan ayrıntılı not ekte verilmektedir. (Ek 1: Not)

Türkiye Altın madenciliği ile ilgili bilgiler;

Türkiye'de altın madenciliği yabancı sermayenin madencilik sektörüne girmesiyle hız kazanmıştır. Dünyada altın madenciliği ile uğraşan bir çok firma, son yıllarda yurdumuzun çeşitli yörelerinde Arama Ruhsatları alarak faaliyetlerini sürdürmüş ve önemli sayılacak rezervler tespit etmişlerdir.

Ülkemizde ciddi anlamda altın arama faaliyetleri 3213 sayılı Maden Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 1985 yılında başlamıştır. 2001 yılı itibarı ile Bakanlığım Maden İşleri Genel Müdürlüğü'nce değişik illerde 29 adet maden işletme ruhsatı verilmiştir. Ruhsat hukukları devam etmektedir. Mevcut altın işletme ruhsatlarında işletilebilirliği söz konusu altın rezerv miktarı 240 ton civarındadır. Türkiye'de şu anda İzmir-Bergama Ovacık altın madeninde işletme faaliyetleri devam etmektedir.

531

Ülkemiz altın oluşumuna çok elverişli jeolojisi nedeniyle günümüzde ortaya konmuş olan işletilebilir altın rezervinin çok üzerinde bir rezerve sahip olduğu tahmin edilmektedir.

Altın madenlerinin işletmeye alınması ile, ülkemiz modern teknoloji ile üretim yapan madencilik tesislerine kavuşacak; yeni maden sahalarının bulunması ve yabancı sermayenin ülkemize daha güvenli gelmesi sonucu altın madenciliğimiz önemli bir boyut kazanacaktır. Projelerin vakit kaybetmeden devreye sokulması ile altın madenciliği ülkemize büyük kaynaklar sağlayacaktır.

532

BOR MADENCİLİĞİ İLE İLGİLİ NOT

DÜNYA BOR REZERVLERİ

ÜLKE ADI	B_2O_3 Bazında (milyon ton)	%	Yatak Ortalama Tenörü (%B_2O_3)
*Kuzey Amerika (Kaliforniya)	210	17	25
*Güney Amerika (Arjantin, Bolivya Şili, Peru)	100	8	-
*Avrupa (Eski SSCB ülkeleri dahil)	150	12	20
*Asya (Çin)	40	3	-
*Türkiye	720	60	28
TOPLAM	**1.220**	**100**	**-**

TÜRKİYE BOR REZERVLERİ

Bölge	Toplam rezerv milyon ton	B_2O_3 içeriği %	B_2O_3 bazında Toplam rezerv milyon ton
Balıkesir-Bigadiç	665	30-40	266
Eskişehir Kırka	520	25-26	203
Kütahya-Emet	620	30-40	248
Bursa-Kestelek	8	30-40	3
TOPLAM	1.813	-	720

Not: Türkiye Dünyadaki toplam rezervin B_2O_3 bazında % 60'ına sahiptir.

7/4651 -10-

533

DÜNYA BOR PAZARI

Bugün dünyada yaklaşık 1,2 milyar $'lık B_2O_3 pazarı bulunmaktadır. Eti Holding bu pazarın parasal bazda ancak % 20-25 'ine sahip olabilmiştir. US Borax şirketi bu pazarın 70 %'ine sahiptir. Eti Holding dünya bor pazarının tonaj bazında 35 %'ini, US Boraks 55 %'ini karşılamaktadır.

BOR İHRACATI

YILLAR	Bor ihracatı (x 1000 ton)	Bor ihracatı (milyon $)
1965	167	4.7
1970	366	12.4
1975	411	34.7
1978	748	83.4
1980	779	138.6
1985	761	141.5
1990	842	200.9
1995	949	215.9
1996	1.010	221.0
1997	1.059	235.4
1998	1.026	230.8
1999		237.5

BOR'UN KULLANIM ALANLARI

% 37'si Cam ürünleri,
% 28'i Seramik endüstrisi,
% 15'i Deterjan endüstrisi,
% 7' si Tarımsal uygulamalarda,
% 13'ü Diğer sektörler.

539

BOR TÜREVLERİ

Eti Holding; Borik Asit, Borax Penta, Boraks Deka, Sodyum Perborat, Konsantre Tinkal, Konsantre Kolomanit, Konsantre Üleksit üretmektedir.

Bor ve ürünleri dünyada gelişmiş endüstri ve teknolojiye sahip ülkelerde 250 çeşide ulaşan uç ürünleri ile sanayiinin temel girdisi konumundadır. Türkiye'deki stratejik öneme sahip Bor madeni Eti Holding A.Ş. tarafından üretilerek pazarlanmaktadır. Dolayısıyla Bor minerali uç ürünlere dönüştürüldükçe daha da değer kazanmaktadır. Ülkemizdeki uç ürün sayısı sınırlıdır. Bor mineralini daha çok sayıda uç ürünlere dönüştürerek ihraç edebilmek için devlet-özel sektör işbirliği yaparak verimliliği artırma yönünde çalışılması ve Bor tuzlarının pazarlanabilmesi ve tüketiciye doğrudan ulaşılabilmesi için pazarlama işleri daha profesyonelce yapılması sözkonusudur. Bor minerali ile ilgili, en yüksek katma değerin yaratılabilmesi için bor maden işletmeciliğinden başlayan, Bor'un uç ürünlere dönüştürülerek ihraç edilmesini kapsayacak şekilde tartışılarak ulusal bir bor politikası belirlenmesine ilişkin çalışmalar sürdürülmektedir.